

RUHİ SU: YİĞİT ÖLÜR NAMI KALIR

Zamanını tam bilemiyorum, 1943 güzü olmalıydı. Ruhi Su'yu ilk olarak iki haftada bir perşembe günleri radyodaki onbeş dakikalık türkü programlarından tanıdım. Kısa bir süre sonra da, yağmurlu, soğuk bir kış gününde, Keçiören'de bir ahbabın evinde tanıştık. Kişiliğinin belirgin bir vasfı olan o büyük alçakgönüllüğüyle biz dört kişiye doyasıya türküler söyledi saatler boyunca. Yeni bir sestî -derin ve etkili-seçtiği türküler ve onları seslendirme üslubuyla. Bu tanışma kırk yılı ve kişiselliği aşacak bir dostluğun, yoldaşlığın başlangıcıydı.

Radyo programları pek uzun sürmedi, içinde "Halka taan eylemek nemiz/Cümle küstahlık bizdedir" dizelerinin geçtiği bir türkü söylediği için program kaldırıldı. Zamanın CHP iktidarının halktan yana bu kadar cık bir çıkışa bile tahammülü yoktu. Ne var ki, bu dizelerin dile getirdiği, sorumluluğun kimde olduğu anlayışı Ruhi Su'nun bütün yaşamında ve sanatında temel bir öge olarak hep ifadesini bulacaktı.

Daha o zamanlardan Ruhi Su, sadece, türkülerin gizli kalmış müziksel cevherlerini kendi geliştirdiği bir üslupla tüm güzelliği ve parlaklığı içinde sergileyen büyük bir ses sanatçısı değildi; sanat-toplum ilişkisini doğru kurmuş, sanatçının toplumdaki işlevi ne yönde kullanması gerektiğinin bilincine varmış bir aydınlı da. Halk türkülerine bu bilinç ve anlayışla eğiliyordu. Türküler halkın yaşamını dertleri, acıları ve sevinçleri, özlemleri, direniş ve başkaldırılarıyla dile getiren, çağın koşullarına ve çok sesli ileri müziğin gereklerine göre geliştirilmeye açık zengin bir kaynak, bir birikimdi Ruhi için.

*

1950 baharında demokrasi ve özgürlük vaatleriyle ülkenin yönetimini CHP'den devralan Demokrat Parti bir yıl sonra, Türkiye işçi sınıfı hareketine -Türkiye Komünist Partisi'ne- onu yok etmek kastiyle çok ağır bir darbe vurdu. 1951 güzünden 1953 güzüne kadar süren çok geniş tutuklamalar yapıldı. İstanbul Emniyet Müdürlüğü binası Sansaryan hanın üst katı sözde "Tutukevi"ne çevrilerek, tutuklananlar, Harbiye'deki askeri cezaevine gönderilmeden önce, aylarca, kimileri yılları aşkın burada, polis elinde kaldılar. Büyük işkence gördüler, Ruhi de bunlar arasındaydı. Yıkılmak üzere gönderdiği çamaşırlarında kan lekeleri vardı. Ruhsal veya akli dengesi bozulanlar, Bakırköy akıl hastanesine gönderilenler oldu. Bu arada Meclis 141 ve 142. maddelerin hükümlerini daha da ağırlaştırdı. 1954'ün ilk haftasında başlıyan uzun yargılamalardan sonra Ruhi Su beş yıla mahkûm edildi.

Hapisten çıktığında Ruhi Su ne yıldı, ne de işçi sınıfının davasına olan inancını yitirmişti. Sapaşağlamdı. Ne var ki, bu çetin sınavdan geçerken hareketin kadrolarında meydana gelen derin bölünmeler ve çekişmeler yüreğini derinden yaralamıştı. Ruhi bölünmelerde taraf olmayacak, bundan böyle işçi sınıfı ve emekçi halkın

davası yolunda sanatıyla yürüyecekti.

1960 ve 70’li yıllarda işçi sınıfının politik hareketi tarihsel gelişme koşullarının sonucu birbirinden ayrı ve farklı, ama birbirlerine zıt olmayan biçimlerde örgütlenince de, Ruhi, her ikisine karşı olumlu bir tutum benimsemeyi seçti. O, işçi sınıfımızın hareketine, bütününde bağlıydı.

1965 güzünde Cebeci pazarında yaptığımız seçim mitingi sona ererken, kalabalığın içinden bir türkü yükseldi: “Hayali gönlümde yadigâr kalan/Bir yanım deryada çalkanır şimdi” dizeleriyle başlayıp “Yaralarım su içinde kanıyor... Bir yanımda Suphi, Nejat dönüyor” dizeleriyle sürüp giden bir türküydü bu. Ruhi Su’nun bir türküsü. Söyleyenler de TİP’li gençlerdi. Bir kaç yıl sonra, Ortadoğu Üniversitesi’nin tıklım tıklım dolmuş anfisinde verdiği konsere Ruhi Su “Vedat Demircioğlu Türküsü”yle başladı. Vedat Demircioğlu antiemperyalist mücadelede Türkiye İşçi Partisi’nin verdiği ilk şehitti. Amerikan 6. filosuna karşı yapılan büyük protesto yürüyüşünün gecesi öğrenci yurdunu basan polislerin copları altında can vermişti. Ruhi Su için Mustafa Suphi, Ethem Nejat, Vedat Demircioğlu ve diğer şehitler, hepsi aynı yüce dava uğruna yaşamlarını yitirmiş yiğitlerdi. Gerçekten de öyledir. Ruhi Su ayrırcı değil, birleştiriciydi.

Türküler Ruhi Su’nun toplumsal mücadele silahı olmakla beraber, Ruhi bu silahın sanatsal niteliğini hiç mi hiç gözden kaçırmadı. Söylediği türkülerini, çıkardığı plakları son derece titiz ve sebatlı bir çalışma ile hazırlardı. Doğuştan müziğe olan istidadına, ender rastlanan o güzel basbariton sesine, ilerici ve doğru dünya görüşü ve sanat anlayışına eklenen bu ciddi ve sebatlı çalışmalarıyla ki, Ruhi Su, türkü dalında ilerici aşamalara doğru gelişmeye açık köklü bir yenilenmeyi başardı. Türküler üzerinde bu ciddi çalışmalarıyla ki, o, çağın çok sesli ileri müzikleri alanına “kendimize özgü bir üslupla” girebilmemizin yolunun eski saray müziğinin devamından değil, yaşayan halk müziğinden geçtiğini gözlemledi ve türkülerin seslendirilmesine bize özgü bir üslup getirerek bu üslubu tüm karşı koymaları aşarak kabul ettirdi.

İnsanlar, öldükten sonra da, sağlıklarında topluma yaptıkları katkıyla yaşarlar. Çağdaş uygarlık ve kültür binlerce yıl boyu milyonlarca ve milyonlarca insanın ad-sız katkılarının birikimidir. Ruhi Su gibiler ise adları ve katkıları bilinerek saygı ve sevgiyle anılarak yaşarlar.

Çark Başak, Sayı 34 (111), Kasım 1985